

Гадомир Ивановић

ДОМЕТИ КЊИЖЕВНЕ АНАЛИЗЕ

ВЛАДЕТА ВУКОВИЋ: КЊИЖЕВНИ ОГЛЕДИ И СТУДИЈЕ,
Академија наука и уметности Косова, Приштина 1983.

Књиге попут **Књижевних огледа и студија** др Владете Вуковића сведоче о вишегодишњим ауторовим интересовањима. Истовремено оне сведоче и о дометима књижевне анализе, о свим оним елементима неопходним у конституисању аналитичког система. У Вуковићевим књигама се показује да аутор није у последње три деценије битније мењао аналитички инструментаријум и да је доследно остајао при оним методама које су гарантовале интегралан поглед на књижевне појаве, процесе, личности и дела.

Вуковић је један од оних научних посленика који анализу претпостављају синтези, односно он заступа мишљење да без претходне темељне анализе није могуће приступити синтези. С тога он у готово сваком прилогу саопштава велики број релевантних књижевноисторијских чињеница, а тек потом настоји да их употпуни и повеже личном пројекцијом, тако да та два тока анализе некада паралелно теку, а некада се наизменично смењују. У великом броју прилога истовремено срећемо Вуковића — историчара и Вуковића — критичара. Од тог односа често је записио крајњи домет појединих студија и огледа, махом историјско-биографског типа.

Свих осамнаест прилога, заступљених у најновијем Вуковићевом избору, посвећени су југословенским ствараоцима девет-

настог и двадесетог века. При томе се може закључити да је његова примарна сфера интересовања епоха романтизма, и то претежно српског романтизма. За ову област Вуковић је и професионално заинтересован, што потврђује и његова недавно објављена књига **Из нашег романтизма** (Приштина, 1976). Његов допринос проучавању ове значајне епохе значајни је у оним деловима студија и огледа који бисмо могли назвати **аналитичким** него у деловима у којима уопштава извесне законитости уметничког стваралаштва, или контекста у коме оно настаје (то се превасходно односи на поједине стилске формације или стилске комплексе, што се види у уводном огледу »Неки видови романтизма«, стр. 7—16).

Вуковић се бави реномираним писцима српског романтизма. Овом, првом тематском кругу припадају следећи прилози: »На прелазу епохе и Сима Милутиновић — Сарајлија«, стр. 17—29, једна од најопсежнијих и најзначајнијих студија у овом избору — »Његош«, стр. 30—57, потом зналачки писан рад о Стеријиној поезији, стр. 58—74, и о књижевном раду Вука Стефановића Караџића (»Устаничка проза«, »Евски десетерац и стиховани слог у Вуковој прози« и »Сакупљач народних умотворина и критичар«, стр. 75—93, настајалим различитим поводима, па сакупљеним у обухватну студију

којој не недостаје кохерентност. Овом тематском кругу припадају још и огледи »Лирика Бранка Радичевића на раскрсници времена«, стр. 94—104, »Змај«, стр. 105—118, »Јакшићево књижевно дело«, стр. 119—137, и »Лаза Костић«, 138—151. У њима Вуковић сумира сопствена и туђа сазнања о писцима — романтичарима, настоји да утврди и анализује трајне књижевне вредности, али се недовољно критички односи према вредносној лествици утврђеној у нашој науци о књижевности.

Сам карактер књижевноисторијских студија, тежња ка свеукупном представљању књижевног стваралаштва појединог писца, донекле је онемогућавао аутора да се бави специфичном анализом. А да Вуковић поседује такве способности показао је у делу о Вуку — »Устаничка проза«. Аналитичар с правом најпре констатује да је Вук — приповедач са несумњивим талентом, а потом уочава и основне карактеристике Вуковог приповедачког поступка. О томе Вуковић пише:

»У животворно књижевно портретисање орпоког друштва и епохе утквају се аутентични призори које је сам Вук видео, доживљаји који се у сплету психолошког понирања и размишљања разбоковравају и развијају од устанички трепетних слика до научне објективне истинитости. У Вуковим текстовима о устанку иопрепшти се објективни, мирни начин приповедања са живим, емоционалним бојама и сликарски динамичним појединостима. И то је разумљиво. Приповедач и објективни посматрач, Вук устрепти када је реч о орпокој револуцији, о дахијским наметима и побуни раје сиротиње »која глобе давати не може ни трпјети турскога зулума«. На тај начин Вуково причање добија одређену боју драматике, иако се она дискретно провлачи кроз епско ткиво текста, кроз низ животворно датих анегдота. Изузетан је смисао за организацију текста, композицију, »обогатен лепотом наратије и сочношћу језика, архитектонском стилу« (стр. 78—79).

У оваквим пасајима дошло је до израза Вуковићево критичко интерпретирање књижевног текста што изазива и промену ана-

литичаревог стила и свеукупне атмосфере, чак и циљева које анализом жели да постигне. Ту је приметан и процес литераризације критичког текста, односно он је подређен функцији аналитичког поступка. Овакви пасажи се чешће срећу у другом делу сваког од књижевноисторијских портрета, тако да они затомљују нека општа места књижевне историографије. Истина, без њих би студије и огледи били лишени низа неопходних информација, али оне и поред тога не богате у избор уврштене прилоге. Њихова функција се састоји најпре у томе да покажу аналитичарево добро познавање историјских, културних и књижевних токова и струјања, чиме се често и непотребно шири контекст расправе на нова аналитичка поља.

Други тематски круг посвећен је поетском квартету с краја деветнаестог и с почетка двадесетог века, песницима чији су домети увелико допринели модернизацији орпске поезије. То су прилози: »Војислав Илић«, стр. 151—157, настао 1952. године, потом »Шантићево драмско дело, »Хасанагиница«, стр. 168—174, »Поезија Владислава Петковића — Диса«, стр. 175—183, и два прилога посвећена књижевном стваралаштву Милутина Бојића: »Милутин Бојић« и »Неки видови Бојићеве лирике«, стр. 184—237, који представљају делове докторске дисертације (**Књижевно дело Милутина Бојића**, Приштина, 1967).

У овом кругу истичу се прилози о Илићу и Бојићу. Вуковић с посебном пажњом прати процес естетизације, тако карактеристичан за ова два књижевна ствараоца. Потом доста пажње посвећује фактури стиха и другим структурним особеностима (за Илићеву »Коринтску хетеру« написаће Вуковић да она поседује »чисто материјалну лепоту, пластичност фигура и широку скалу тонова«, а за жену у Бојићевим еротским песмама да је она »љубавни грч, сума љубавних тренутака који се поистовешћују с пароксизмом страсти и све је ту магијски хипнотичко у знаку Ероса«). Први прилог о Бојићу рађен је на основу дугогодишњих архивских истраживања. Он, бесумње, пред-

ставља један од највреднијих прилога у овом избору. Вуковић је пасионирано трагао за сваким иоле важним детаљем из шичева живота, а такође је први објавио и неколико прилога из песничке заоставштине. У овим радовима остварена је потпуна концентрација, што се за неке од прилога не би могло поуздано тврдити (уводни оглед, анализа Дисове поезије и приповедачког опуса Душана Радића). Врхунац аналитичких способности, систематичност и живо осећање литерарног текста Вуковић је показао у надахнуто писаном огледу »Неки видови Божићеве лирике«.

Трећи тематски круг обухвата југословенске писце, наше савременике. Овом кругу припадају прилози: »Крлежина визија света«, 238—248, настала 1961, чланак »Приповедач Душан Радић«, стр. 249—252, »Топићева ратна лирика«, стр. 253—259, и »Поезија Блажа Конеског«, стр. 260—271, настала 1981. године. У њима је дошла до израза способност Вуковића — критичара, посебно у радовима о Крлежи и Конеском. Вуковић се залаже за обнову оних књижевних вредности које су олако избрисане из регистра савремене литературне продукције (Топићева ратна лирика, на пример), јер је критичар свестан да осим процеса естетизације постоји и процес социјализације уметности, потом

су у тој врсти књижевности дела јаке везе са традицијом народног говора и народног певања, а очито је да Вуковић припада оном типу књижевних аналитичара који вехементно бране континуитет стваралаштва уопште, па и континуитет појединог националног стваралаштва. О томе ће опширније писати у огледу о поезији Блажа Конеског, суптилног македонског лиричара, који се и својим научним и својим белетристичким опусом такође залаже за поштовање свеукупне уметничке традиције, сматрајући то предусловом даље модернизације уметности речи.

Скромно названа књига Владете Вуковића **Књижевни огледи и студије** показује највећи број особености овог аналитичара и његовог научног опуса настајалог у протекле три деценије. Она је опремљена резимеима на албанском и француском језику, али није, на жалост, снабдевана неопходном и исцрпном библиографијом, као што се то могло очекивати, ако имамо у виду њену намену. Књига садржи веома велики број недозвољених коректорских грешака. Такође смо мишљења да се конципирани, обухватни избори морају пропратити одговарајућим критичким коментаром, у виду предговора или поговора, у којима би се на примерен начин сумирали сви остварени доприноси аналитичара.

ПОРТРАТ
ПОРТРАТ